Nov 76

MARS ET HISTORIA

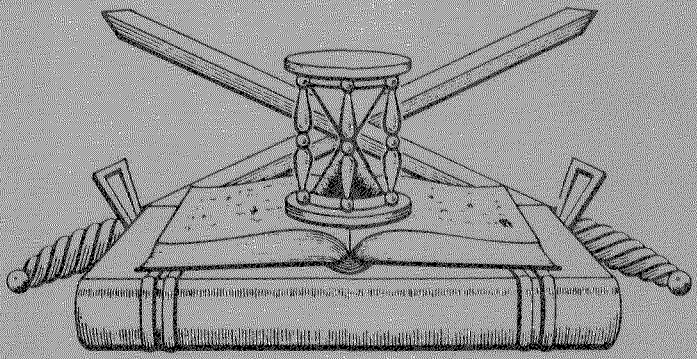

ORGAAN

VAN DE
NEDERLANDSE VERENIGING
TER BEOEFENING VAN DE
MILITAIRE HISTORIE

OPGERICHT 20 AUGUSTUS 1966

Beschermheer : Z.K.H. de Prins der Nederlanden

SAMENSTELLING VAN HET ALGEMEEN BESTUUR:

Voorzitter	:	F.L. Diekerhoff
Ondervoorzitter	:	J. Albarda
1e Secretaris	:	F.J. van Lier
Penningmeester	:	C.J. Kneppelhout
Archivaris	:	E.W. van Popta
Leden	:	Jhr. D.J.H.N. den Beer Poortugael
		B.C. Cats
		W.F.K. Engelbrecht
		C.A. Heshusius
		F.J.A. Lutz
		Drs. G.J.A. van Ojen jr.
		H. Ringoir
		Mr. Ch.L.M. Schaepman

ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:

Voorzitter	:	Oranje Nassaustraat 1, Geldermalsen, Tel. 03455-1773
Ondervoorzitter	:	Vlaskamp 466, 's-Gravenhage, Tel. 070-830457
1e Secretaris	:	Savelsbos 325, Zoetermeer, Tel. 079-211930
Penningmeester	:	Edo Bergmastraat 9, Doetinchem, Tel. 08340-23982

Contributie bedraagt per jaar min. ƒ 25,00 te storten op rek. no. 53.30.33.403 van de Algemene Bank Nederland N.V. te Doetinchem, ten name van de Nederlandse Vereniging Militaire Historie of op giro 29 40 790 van de Nederlandse Vereniging Militaire Historie te Doetinchem.

SAMENSTELLING REDACTIE-WERKCOMMISSIE:

Redactieadres : Heliotrooplaan 356 L, 's-Gravenhage (Kijkduin), Tel. 070-685168
C.A. Heshusius
E.W. van Popta

SAMENSTELLING REDACTIE-ADVIESCOMMISSIE:

F.L. Diekerhoff
Drs. G.J. van Ojen jr.
H. Ringoir

AFDELINGSCORRESPONDENTEN: Zie binnenomslag van de achterzijde.

999

MARS ET HISTORIA

11e Jaargang
nummer 3
november 1976.

INHOUD

Bestuursmededelingen

Vice-admiraal Graaf von Spee III
door W. E. van Popta.

Beschouwingen over het kanon te Weert
door A. F. Lancker.

De voorbereidingen tot oprichting van de Luchtvaartafdeling IV
door J. van den Berg.

Een onderofficiersloopbaan in de vorige eeuw
door J. D. Besselink .

Miniatuurfiguren
door A. J. Weekenstroo.

Vlaggen en vaandels voor Deventer (1578)
door Kl. Sierksma.

Literatuurlijst nr. 7

Boekaankondiging.

BESTUURSMEDEDELINGEN

Het bestuur heeft de eer en het genoegen u te berichten dat Zijne Koninklijke Hoogheid de Prins der Nederlanden er in heeft toegestemd voortaan op te treden als beschermheer van onze vereniging.

In verband hiermede is namens het bestuur en de leden dezer dagen een exemplaar van de verenigingsdas aan onze beschermheer overhandigd.

EXCURSIE NAAR BUREN OP ZATERDAG 21 AUGUSTUS 1976

Buren, een prachtig stadje, dat aantrekkelijk blijft, hoe vaak je er ook komt.
Bij uitstek geschikt voor een excursie op een mooie zomerdag en dat was het op 21 augustus zeer zeker, toen de 48 deelnemers rond half elf de verzamelplaats, het Nutsgebouw, hadden gevonden.
Na de ontvangst werden de schreden gericht naar het enige jaren geleden fraai gerestaureerde Weeshuis, destijds door Maria van Buren gesticht.
Hier werd het gezelschap in twee groepen gesplitst, die onder de deskundige leiding van respectievelijk onze Voorzitter, de heer F. L. Diekerhoff en ons medelid de heer A. J. Weekenstroo, de rondgang door het gebouw maakten. Een diepe indruk maakte vooral de Regentenkamer en de verzameling poppen, die figuren uit de Oranjedynastie uitbeelden. Doch ook de zeer goed verzorgde verzameling van het Wapen der Koninklijke Marechaussee, die een uitstekend beeld geeft van de ontwikkeling van het Wapen sedert de oprichting tot de huidige tijd, werd hoog gewaardeerd.
Na een rondwandeling over de wallen, die nog van een middeleeuwse structuur zijn, bereikte het gezelschap weer het Nutsgebouw, waar een goed verzorgde koffietafel de deelnemers in een nog betere stemming bracht dan waarin zij reeds verkeerden.
Na de lunch werd een bezoek gebracht aan het Boerenwagenmuseum, gevestigd in het poortgebouw van de Culemborgse of Huizenpoort, dat de bouw van verschillende typen van boerenwagens uit de doeken doet en enkele prachtexemplaren van deze wagens toont.
Er was voldoende wind om de weer in gebruik gestelde gerestaureerde grote korenmolen te laten werken. De wieken draaiden lustig in het rond terwijl de bezoekers door de molenaar in de geheimen van zijn vak werden ingewijd. Hiervoor moest uiteraard flink op trappen en ladder worden geklommen, vooral voor diegenen, die de kapconstructie van nabij wilden bezien. De bouwer heeft hier een korte, maar sterke gietstalen as toegepast. Het eenvoudige maar doelmatige remsysteem werd tevens getoond.

Toen alle bezoekers weer op de begane grond stonden was het tijd om een extra ingelast programmapunt af te werken en wel een bezoek aan de in restauratie zijnde N. H. Kerk, waarvoor ons medelid de Lt. Gen. b. d. G. Berghuys, die erg veel voor deze restauratie doet, zich als begeleider van het gezelschap beschikbaar had gesteld.
Door de grote kennis van de heer Berghuys werd ook deze rondleiding een grandioos succes.
Na het kerkbezoek was het tijd om afscheid te nemen.
Een bijzonder geslaagde excursie, die menigeen nog lang zal bij blijven, was ten einde.
Onze welgemeende dank aan de organisatoren.

VICE-ADMIRAAL GRAAF VON SPEE Zeeslag bij Coronel (III)

door W. E. van Popta.

Toen in augustus 1914 de Eerste Wereldoorlog uitbrak, was admiraal von Spee met zijn voornaamste schepen reeds uit het Verre Oosten vertrokken.
Diep in het geheim was hij de Stille Oceaan overgestoken. In het laatst van october lag zijn eskader verenigd bij Juan Fernandez, een eilandengroep enige honderden mijlen uit de kust van Chili. Het was 14 september dat de Geallieerden voor het eerst vernamen van een Duits eskader in de Pacific. De vloot bestond uit de beide pantserkruisers, de lichte kruisers 'Dresden', 'Leipzig' en 'Nürnberg'.
'Und' schreef Von Spee op 27 oktober: 'Prinz Eitel Friedrich kam heute dazu', een hulpkruiser, die volkenrechtelijk de status had van een oorlogsschip.
In de wijde omtrek van het eskader bevonden zich de nodige kolenboten en bevoorradingsschepen. Von Spee was zich bewust, dat zijn kans om in het offensief te gaan voor een belangrijk deel zou afhangen van zijn kolenpositie. 'Die ewige Sorge um Kohlen, bei dem gänzlichen Mangel an fasten Stützpunkten ist widerwärtig. Läszt sich der Bedarf aber mal nicht mehr decken, dann bin ich aufgeworfen'.
Reeds lang voor de oorlog had de Duitse marinestaf om over voldoende brandstof voor zijn schepen op de verre zeeën te beschikken 'een etappedienst' ingesteld; een met grote zorg opgebouwde organisatie voor bevoorrading, vervoer en bunkeren. Het was een overeenkomst, niet alleen met Duitse rederijen, maar ook met buitenlandse scheepvaartondernemingen. Twee Nederlandse schepen van één rederij zijn bij het kolenvervoer naar het Von Spee-eskader betrokken geweest.

Op 30 october bevond Von Spee zich ter hoogte van Valparaiso en vernam, dat de Engelse kruiser 'Glasgow' zich bij Coronel ophield. (Coronel was de enige kolenhaven van Chili, gelegen ten zuiden van Valparaiso). Von Spee besloot in zuidelijke richting te stomen in de hoop het vijandelijke schip te ontmoeten en tot zinken te brengen.

Een Brits eskader

Schout-bij-nacht Sir Christopher G. F. M. Cradock was commandant van het 4e kruisereskader, dat tijdens de politieke onlusten in Mexico in het voorjaar en de vroege zomer van 1914

de Britse belangen aldaar moest beschermen. Voor bescherming van de Duitse belangen was de kruiser 'Dresden' in Mexico. Op 1 augustus waren de moeilijkheden in zoverre achter de rug, dat de internationale vloot van schepen Mexico kon verlaten.
Maar het Britse rijk kwam met Duitsland in oorlog, met het gevolg, dat Cradock in de Caraïbische Zee de Duitse kruisers 'Dresden' en 'Karlsruhe' achtervolgde. Echter zonder succes. Cradock was, nadat hij de 'Berwick' in de Caraïbische Zee had achtergelaten, naar de Atlantische Oceaan gestoomd in zuidelijke richting, in de veronderstelling de Duitse schepen alsnog te kunnen achterhalen en te vernietigen. Zijn eskader bestond uit de pantserkruiser 'Good Hope' (vlagggschip), de kruiser 'Monmouth' en de lichte kruisers 'Glasgow' en 'Bristol'. Stomende langs de Braziliaanse kust, was de hulpkruiser 'Oranto' - in vredestijd een passagierschip van de Orient Steam Navigation Co., Ltd. in Londen - onder Cradock's vlag gekomen.
Half september kreeg de Britse vlootvoogd via de Consul te Rio de Janeiro een telegram van de volgende inhoud: 'Begeef u naar de Falkland-eilanden waar de 'Canopus' en de 'Defence' zich bij u zullen aansluiten; bunkers zullen u per schip worden toegezonden'.

Toen Cradock bij de Falkland-eilanden aankwam, bleek de 'Canopus' ongeschikt te zijn om in tactisch verband te opereren, wegens een veel te geringe snelheid, terwijl H. M. S. 'Defence' ondertussen was teruggeroepen naar de Middellandse Zee.

Het bewuste telegram hield meerdere orders in: Cradock moest:

1e. met het gehele eskader Straat Magelhaen afzoeken naar de vijand;
2e. indien noodzakelijk uit de Straat terugkeren en de Plata-rivier dekken;
3e. indien daartoe aanleiding is, de westkust van Chili afzoeken tot Valparaiso toe; de Duitse verbindingen verbreken en de Duitse kruisers vernietigen.

Cradock antwoordde aan de Admiraliteit, dat hij met zijn eskader onmogelijk de beide kusten van Zuid-Amerika kon dekken en vroeg om versterking.
Eerst op 14 october kreeg hij opnieuw verbinding met Londen. Cradock moest met zijn eskader via Straat Magelhaen naar de Pacific stomen. De oostkust zou door andere Britse strijdkrachten worden gedekt.
Schout-bij-nacht Cradock stond bekend als een zeer dapper man. Tijdens de Boxer-opstand in China had hij daar reeds blijk van gegeven.
Spoedig verliet Cradock de Atlantische Oceaan om via de Straat de Pacific te bereiken. Tijdens zijn reis door Magelhaen woedde in de Straat een hevige storm. De tros van bevoorradingsschepen onder eskorte en bescherming van de 'Canopus' raakte steeds meer van het eskader verwijderd.
Aan de Westkust gekomen was Cradock vast van plan de vijand op te zoeken, tot een gevecht te dwingen en te vernietigen. Hij meende dit uit zijn orders ook op te moeten maken. Al direct werd de 'Glasgow' voor verkenning uitgezonden. In het laatst van october bevond deze kruiser zich bij Coronel, hetgeen aan Von Spee was gemeld.
De order hield in dat 'Glasgow' zich 1 november 12.00 uur op 50 mijl west van Coronel bij het eskader zou aansluiten Dit rendez-vous had eerst twee uur later plaats.
Op dat ogenblik werd op de Britse schepen een zeer krachtig D. T. station (telegrafie) gehoord.

In plaats van de snelle 'Glasgow' alleen ter verkenning uit te zenden, voer het gehele eskader naar het noorden. De 'Glasgow' had namelijk in Coronel vernomen, dat de 'Leipzig' zich op de westkust bevond en dat de krachtige D. T. van dit schip afkomstig moest zijn. Onbekend zijnde met de sterkte van de ander, dacht Von Spee de 'Glasgow' te onderscheppen, terwijl Cradock er op uit was de 'Leipzig' op te sporen.
Beide bevelhebbers waren onkundig van de aanwezigheid van elkaars eskaders.

De zeestrijdkrachten

Het eskader Von Spee:
Gepantserde kruisers 'Gneisenau' en 'Scharnhorst' elk 11. 600 ton waterverplaatsing; geschut 8 kan. 21 cm; 6 kan. 15 cm; dikte pantser 150 mm; maximum uursnelheid 23 mijl.
Pantserdekschepen 'Leipzig' en 'Dresden' elk 3. 500 ton waterverplaatsing;
geschut: Leipzig 10 kan. 15 cm; Dresden 10 kan. $10\frac{1}{2}$ cm; maximum uursnelheid 23 mijl.

Het eskader Cradock:
Gepantserde kruiser 'Good Hope'; 14. 300 ton waterverplaatsing; geschut: 2 kan. 23, 4 cm; 16 kan. 15, 2 cm; dikte pantser 254-76 mm; maximum uursnelheid 23 mijl.
Gepantserde kruiser 'Monmouth'; waterverplaatsing 10. 000 ton; geschut: 14 kan. 15, 2 cm, 8 kan. 7, 6 cm; dikte pantser 102 mm; maximum uursnelheid 23 mijl.

Pantserdekschip 'Glasgow'; 4. 900 ton waterverplaatsing; geschut: 2 kan. 15 cm; 10 kan. 10, 2 cm; maximum uursnelheid 26 mijl.
Hulpkruiser 'Otranto'.

In het artilleriegevecht, dat 1 november 1914 ongeveer ter hoogte van Coronel onder de kust van Zuid-Chili heeft plaats gehad, stonden de Gneisenau en de Scharnhorst tegen de Good Hope en Monmout; de Leipzig en Dresden tegenover de Glasgow en Otranto.
Aan het artilleriegevecht hebben van Duitse zijde niet deelgenomen de 'Nürnberg' en de hulpkruiser 'Prinz Eitel Friedrich', van Engelse zijde niet de pantserkruiser 'Canopus', een schip van de grootte van de 'Good Hope', maar zwaarder gepantserd, zwaarder geschut en minder snel dan laatstgenoemd schip.

Het gevecht

Te 17. 45 uur seinde de Britse schout-bij-nacht aan de 'Canopus' (dit slagschip was 300 mijl van Cradock verwijderd): 'I am going to attack now'.
De zon was aan het ondergaan. Cradock bevond zich in de ongunstige positie, namelijk zo dat de scherpe silhouetten van zijn schepen zich aftekenden tegen een verlichte hemel, terwijl Von Spee's schepen min of meer gedekt waren door een lage bewolking met regenbuien. Er woei een stijve zuidelijke wind met veel zee.

Terstond nadat de zon was ondergegaan - 18. 20 uur - draaide Von Spee naar zijn tegenstander. Door het ruwe weer stampten (langscheepse beweging van het schip tegen de zee) en slingerden (dwarsscheepse beweging) de schepen zwaar in de zee; gedurig kwamen stortzeeën over het dek en over de geschuttorens.

Schout-bij-nacht Sir Christopher Cradock.

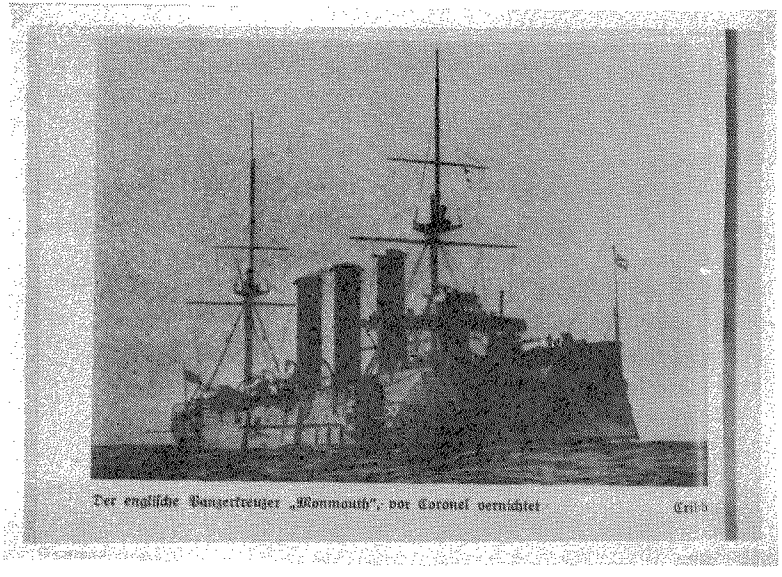

Der englische Panzerkreuzer „Monmouth", vor Coronel vernichtet

De engelse pantserkruiser 'Monmouth'
die bij Coronel werd vernietigd.

Te 18.24 opende Von Spee het vuur op een afstand van 10.400 meter.
Drie en twintig minuten later gaf Cradock voor het eerst antwoord met zijn kanonnen; reeds had het Britse vlaggeschip zware treffers gekregen en was aan boord een felle brand ontstaan. Ook de 'Monmouth' had belangrijke schade door treffers opgelopen.
De slag heeft net een uur geduurd. De Engelsen waren volkomen verslagen
Toen door de vijand gezocht werd naar de 'Good Hope' was dit schip reeds met alle opvarenden (circa 850 man) gezonken.

De Nürnberg', die - zoals we zagen - niet aan het eigenlijke artilleriegevecht had deelgenomen, werd door Von Spee achter de 'Monmouth' aan gezonden; hij vond haar nog drijvende en bracht deze pantserkruiser met geschutvuur tot zinken.
Door de hoge zee en de harde zuidelijke wind was het niet mogelijk opvarenden te redden. Hierbij kwamen circa 530 man om.
De 'Glasgow' en 'Otranto' wisten in het donker te ontkomen.

De overwinnaar, admiraal Von Spee, was met zijn schepen zo goed als ongedeerd gebleven. Von Spee beschikte allereerst over een belangrijk hogere snelheid; de Engelse hulpkruiser 'Otranto', die slechts 15 mijl per uur kon lopen, was voor Cradock 'een blok aan zijn been'; in de tweede plaats waren de Duitsers veel sneller ingeschoten en was het niet mogelijk voor de Engelsen deze achterstand in te halen.
Von Spee had zijn eskader, toen hij nog in de Oost Aziatische wateren was, intens geoefend. Hij behaalde dat jaar de beste schietresultaten van de gehele Duitse vloot.

Het blijft een onbegrijpelijke zaak dat de Engelse vlootvoogd in een ongunstige positie van weer en wind en ook van zee en zon, het gevecht is aangegaan tegen een vijand wiens schepen in snelheid en artillerie-techniek zijn meerdere waren. Waarom heeft hij niet getracht zich in het donker aan de slag te onttrekken en te wachten tot het slagschip 'Canopus' zich bij hem had gevoegd?
Welke hypothese men ook opbouwt, de vraag zal altijd onbeantwoord blijven.

(N.B. Van bevriende zijde kreeg de auteur een tweetal opmerkingen over deel II in ons juli 1976 nummer.
Blz. 24: de kruisen en ballen in de witte commando- en onderscheidingsvlaggen van de duitse marine waren (en zijn) niet blauw maar zwart gekleurd.
Blz. 23: op een oorlogsschip spreekt men van 'de vlag strijken' uitsluitend als men zich gewonnen geeft, bij capitulatie. Normaal wordt gesproken van de vlag neerhalen.
Bij de commandowisseling van Krosigk en Von Spee was dus sprake van de vlag neerhalen.
De opmerkingen waren van de kapitein-ter-zee b.d. R.J. Castendijk.)

(slot volgt).

BESCHOUWINGEN OVER HET KANON TE WEERT

door A.F. Lancker.

'Buiten witplanken beschot
'stak dreigend en norsch
'de zwarte mond
'van het kanon

enz.

Aan deze ontboezeming van de Hoofdcursiaan A (zie jaarboekje van de Hoofdcursus te Kampen 1917 blz. 190 met foto, hoewel naar mijn mening de foto in het Jaarboekje 1915 t.o. blz. 258 beter bij dit gedicht zou hebben gepast) moest ik even denken toen ik eens bij een bezoek aan Weert, op het Bassin een op rolpaard zonder wielen gemonteerd kanon zag staan. Niet dreigend of nors, in tegendeel, het deed mij denken aan een goedmoedige buldog die je wel over de kop kunt aaien maar niet straffeloos plagen.
Ik wilde wat meer weten van dit kanon en op een wat primitieve manier (ik had alleen een duimstok bij de hand, maar geen meetlint en zelfs geen stukje touw) kwam ik tot een kulasbreedte van 68 cm, de diameter van de hals bleek 44 cm te zijn en het kaliber 22 cm.
Op de linkertap
stond W C°
1839

en op de rechter
N° 16
19 P

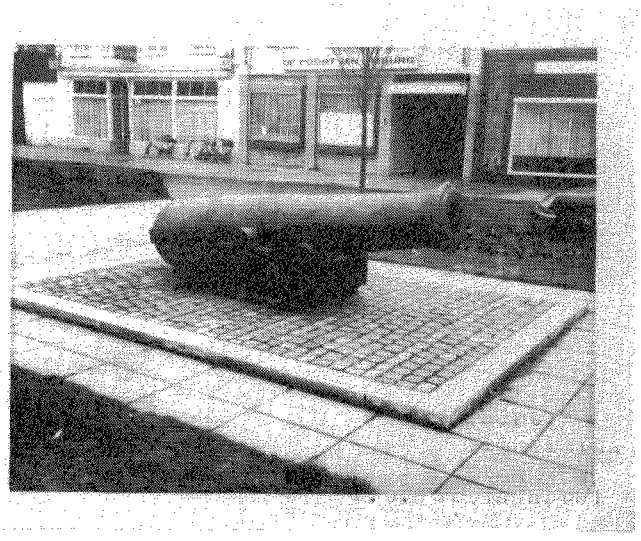

Op de broek was duidelijk waarneembaar een gekroonde P. Met behulp van een stukje papier, dat ik over het merk legde, en een zacht potlood dat ik voorzichtig over het papier streek, kreeg ik een redelijk uitziende afdruk.
Andere merktekens heb ik niet op het kanon gevonden.
Van de Gemeente Weert kreeg ik op mijn daartoe gesteld schriftelijk verzoek nadere informatie over dit stuk geschut en wel in de vorm van een persbericht dat in 1971 was uitgegeven.

Hierin stond onder meer dat het kanon een 80-ponder was en $5\frac{1}{2}$ ton woog.
Later bleek mij dat de inhoud van het persbericht grotendeels overeenkwam met het artikel 'Oude kanonnen' zoals opgenomen in het Jaarverslag 1971 van de Stichting Menno van Coehoorn, blz. 39 e.v. met afbeeldingen op blz. 66.
Met opzet zeg ik 'grotendeels' omdat er toch een markant verschil viel te constateren.
Het kanon was één van de 95 die door Waterstaat waren overgedragen aan de Dienst der Domeinen, waarna zij werden verdeeld over een aantal Gemeenten die mede uit oogpunt van de plaatselijke historie, geinteresseerd waren in een aantal exemplaren.
In het Jaarverslag nu stond dat 'sommige' exemplaren in 1811 in Luik waren gegoten.
Het Persbericht zegt 'Eén en ander vloeit voort uit inscripties die er op duiden dat zij gegoten werden te Luik in 1811'. Naar mijn mening werd hiermede de indruk gewekt dat alle kanonnen in Luik waren gegoten.
Enige weken later bezocht ik de Gemeente-archivaris, de zeer animabele heer J. Henkens, wiens welwillendheid zelfs zover ging dat hij mij meenam naar het buiten Weert gelegen Gemeentelijke opslagterrein, waar nog vier stukken geschut lagen te wachten om te worden gemonteerd op de vrijwel gereed gekomen rolpaarden die door Openbare Werken werden vervaardigd (inmiddels staan zij elders in Weert opgesteld).
Hier kwamen wij tot de conclusie dat 1839 géén jaartal kon zijn daar op de overeenkomstige plaatsen bij enige andere kanonnen de getallen 1831 en 3012 stonden.
Op het kantoor van de heer Henkens heb ik niet de correspondentie kunnen bestuderen die gevoerd is geworden tussen, naar mij bleek, de Gen. Maj. der Genie b.d. L.J. Spanjaerdt Speckman en de Gemeente. Wel kreeg ik de indruk dat de aan de Gemeente gerichte brief vrijwel gelijkluidend was aan het artikel 'Oude kanonnen', dat ook door deze officier was geredigeerd. Het is jammer dat uit het bewuste artikel niet blijkt waar de andere dan de 'sommige' stukken geschut werden gegoten. Wel wordt in het betreffende artikel verwezen naar het 'Handboek voor de Officieren der Artillerie 1872' waarin een aantal vuurmonden werd opgesomd en een schema hiervan werd opgenomen. Het kanon te Weert heb ik op dezelfde schaal geschetst als de vuurmonden in het schema en ik zou zeggen dat met slechts een heel klein beetje goede wil ons kanon identiek is met de 80-ponder 22 cm kort.
Maar volgens het schema zou dit stuk slechts 4600 kg wegen in plaats van $5\frac{1}{2}$ ton.
Aan een instelling hier te lande die zich ook bezig houdt met historisch geschut legde ik één en ander voor. Haar bevindingen waren verrassend:

a) de gekroonde P zou het geweermakersteken van de stad Jönköping zijn
b) WC° zou duiden op de gieterij Wahrendorff
c) het getal 1839 (1831, 3012) zou het volgnummer zijn
d) 19P zou aangeven het gootnummer (de goot is de ovenlading waaruit één of meerdere stukken werden gegoten).

Dus ons kanon zou van Zweedse makelij zijn!
Toch leek mij het verband tussen de geroonde P en Jönköping niet zo voor de hand liggend en opperde ik de mogelijkheid dat onder de kroon geen P maar de 'samengesmolten' letters JP zouden staan.

Maar het tegenargument was dat er dan JK zou hebben gestaan; bovendien zou de P in geen enkele relatie staan met Jönköping, wat betreft afleiding of iets dergelijks.
Het klonk mij alles zeer aanvaardbaar in de oren, maar toch schreef ik de Gemeente Jönköping om informatie. Dat was 20 april 1976. Op 13 juli d.a.v. kreeg ik antwoord van het Kunkl. Armémuseum in Stockholm. In het kort kwam de inhoud van de brief hierop neer: de letters WC° waren in de Zweedse geschut-historie onbekend, de gieterij van Wahrendorff had als merk AB en Aker (Aker waarschijnlijk afgeleid van Akers styckebruk, een plaatsje west van Stockholm, waar de gieterij was gevestigd).
De curator/beheerder van het K.A., de Lt. Kol. C.A.I. Belfrage, had de attentie een lijst bij te sluiten van geschutmerken, en blijkens deze lijst zou WC° duiden op de Engelse gieterij Walker & Co.
Nu had ik in het voorjaar 1975 het Towermuseum in Londen bezocht en er de afdeling 'historisch geschut' bekeken.
Het lag dus voor de hand dat ik Londen aanschreef. Per kerende post kreeg ik antwoord!
Het Zweedse Museum bleek het bij het rechte eind te hebben. WC° was het geschutmerk van Samuel Walker & Co., eerst gevestigd geweest in Grenoside bij Sheffield, later verplaatst naar Rotherham in Yorkshire. De gekroonde P was het 'proofmark' op niet aan het Britse rijk behorend geschut (non-government cannon). Mijn vraag hoe mogelijkerwijs de serie kanonnen in Nederland terecht is gekomen, kon niet worden beantwoord 'It is anybody's guess', zo besloot de Keeper of Firearms zijn brief.
Het eigenaardige is dat Ian V. Hogg in zijn toch als zeer goed aangeschreven werk 'A history of Artillery' met geen enkel woord melding maakt van Walker & Co. maar wel Wahrendorff noemt! Nu wat rekenwerk.

Ons kanon is een 80-ponder en zou $5\frac{1}{2}$ ton wegen.
De 80 pond betreft het gewicht van de kogel en daar het stuk van Engelse makelij is mogen wij gerust aannemen dat de gewichtseenheid is het eeuwenoude Engelse pond van 453 gram.
Gaan wij uit van het kaliber 22 dan is de inhoud van de kogel

$$\frac{1}{6} \text{ pi} \quad \times 22^3 = \text{afgerond } 5570 \text{ cm}^3.$$

Het soortelijk gewicht van ijzer is volgens de schoolbanken 7,8 maar dit heeft alleen betrekking op zuiver ijzer.
Het is niet aan te nemen dat men voor de kogels hoogwaardig ijzer gebruikte en voor ruw ijzer geldt een s.g. dat tussen 6,64 en 7,28 kan liggen. Nemen wij nu gemakshalve een s.g. van 7 dan werkt het kogelgewicht uit op 39 kg og 86 Eng. pond.
Een kaliber dat enige mm kleiner is dan 22 cm (de kogel moest er indertijd met de hand en van voren in de loop worden gestopt, zodat hij inderdaad een iets kleinere diameter moest hebben dan de diameter van de ziel) op een ijzer-soort met een iets lager s.g. en men heeft de 80 pond!
Nu het gewicht van het kanon zelf. Wederom dient het gemak de mens.
Als wij de ziel denkbeeldig opvullen met de stootbodem, de tapborsten en de tappen plus nog wat tierelantijntjes dan houden wij een massieve afgeknotte kegel over waarvan de inhoud zich laat berekenen aan de hand van de formule:

Uit:Jaarverslag 1971 Stichting Menno van Coehoorn

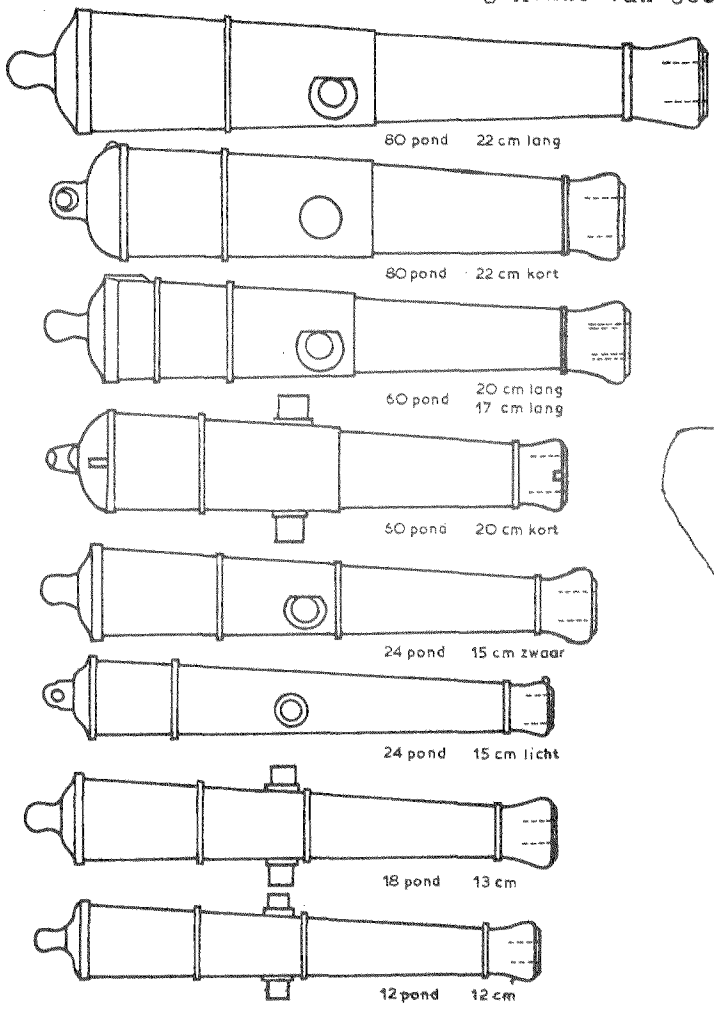

Schematisch overzicht der verworven vuurmonden
(Zie artikel Sp. Sp.) Schaal 1 : 33⅓

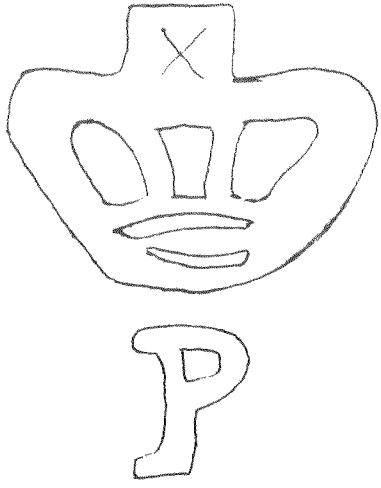

Ware grootte van de gekroonde P op het kamerstuk.

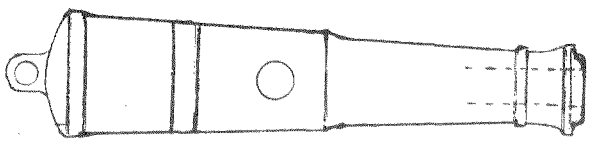

Schets van het kanon te Weert Schaal 1:33,33

$I = \frac{1}{12}$ pi x $h(D^2 + Dd + d^2)$ hetgeen in dit geval uitwerkt op 712,5 dm^3
(h = 285, D = 68, d = 44 cm)

Voor het gieten van geschut zal uiteraard wél hoogwaardig ijzer zijn gebruikt en het s. g. hiervan mag dan wel op 7,5 à 7,8 worden gesteld, waardoor het gewicht van het kanon tussen de 5345 en 5555 kg moet liggen, hetgeen heel aardig overeenkomt met de eerder vermelde $5\frac{1}{2}$ ton.

Dit gewicht is te zwaar om door een rad-affuit te worden gedragen en de Gemeente Weert heeft dan ook zeer terecht de vuurmond op een rolpaard laten monteren, zij het om begrijpelijke redenen op een rolpaard zonder wielen.

In het kader van 'Mars en Historia' zou het natuurlijk interessant zijn geweest te weten welke geschiedenis het kanon achter de rug heeft.
Maar ja, met excuses aan Ti-ta-tovenaar, dat zien wij later dan wel weer.

DE VOORBEREIDINGEN TOT OPRICHTING VAN DE LUCHTVAARTAFDELING (IV)

door J. van den Berg.

De tijd van 1886 - 1913, waarin het begrip rijpte, dat in een moderne legerorganisatie de militaire luchtvaart niet mocht ontbreken.

Een onverwachte uitbreiding van het luchtvaartmaterieel.

Einde januari 1911 deelde de heer Jochems, de eigenaar van de renbaan 'Duindigt' te 's-Gravenhage, de minister mede dat hij van plan was in Frankrijk een 'Zodiac'-motorballon te kopen en deze de Nederlandse regering ten geschenke aan te bieden.
In verband daarmee vroeg de Minister van Oorlog, H. Colijn, de commissie om inlichtingen, speciaal met betrekking tot motorluchtschepen. De gevraagde gegevens werden hem spoedig schriftelijk verstrekt, waarna het Departement van Oorlog het aanbod van de heer Jochems accepteerde.

De aangeboden 'Zodiac'-motorballon was een klein type motorluchtschip, met een inhoud van 900 m^3, derhalve - wat inhoud betreft - even groot als de eerder besproken kabelballon 'Kijk-uit'. Hij had een eigen snelheid van 25 - 28 km per uur.
Zodra het luchtschip in Frankrijk gereed was voor overname, werden kapitein H. Walaardt Sacré en de werktuigkundige der Genie J. A. D. Bonke van 2 - 25 mei 1911 gedetacheerd naar Parijs tot het ontvangen van instructie in de behandeling van het materieel en in het varen er mee. Daarna zouden zij het luchtschip overnemen en naar Nederland brengen.
Van 12 juni tot 8 juli 1911 ontving kapitein Walaardt Sacré toen nog verdere instructies aan boord van het militaire luchtschip 'le Temps', waarop hij ook zijn brevet van luchtschip-commandant behaalde.
Aan het einde van zijn detachering werd het 'Zodiac'-luchtschip niet overgevlogen, maar per trein naar ons land vervoerd, waar het - om de schenker ervan te eren - de naam 'Duindigt' ontving.

Het werd in beheer gegeven bij het Regiment Genietroepen.
Zolang echter geen luchtschip-hanger werd gebouwd, kon de 'Duindigt' niet worden gebruikt. Omdat voor deze bouw geen gelden werden uitgetrokken, werd hij voorlopig opgeborgen in het fort 'Vossegat', waar hij zo goed mogelijk werd onderhouden. Hij zou het tot medio 1913 niet meer verlaten.
Het regiment Genietroepen beschikte toen - zoals gezien - over het volgende luchtvaartmaterieel:

a. Twee doelballons ('vliegerballons'), die eenmaal per jaar werden gebruikt voor de schietoefeneingen der artillerie in Oldebroek;
b. Het niet gebruikte kleine motorluchtschip 'Duindigt', dat - zoals later zou blijken - voorgoed was opgelegd.

De studieresultaten van de Militaire Luchtvaart Commissie.

Allereerst kwam een studie gereed omtrent waarnemingsvliegers (een waarnemingsvlieger was een aan een kabel opgelaten groot soort vlieger, waaraan een mand was bevestigd, waaraan 1 of 2 waarnemers een plaats vonden; bij gunstige wind konden deze waarnemers met de vlieger gemakkelijk op een hoogte van 500 m worden gebracht) die de minister op 10 januari 1911 werd aangeboden. Het was een pleidooi voor de aanschaffing van - voorlopig - één exemplaar, teneinde in de praktijk zijn bruikbaarheid te toetsen. De waarnemingsvlieger werd namelijk een goede vervanger geacht voor de kabel (bol-) ballon, indien onverhoopt de financiën niet zouden toelaten dat de benodigde bolballons werden aangeschaft. Mocht te eniger tijd echter wel over de noodzakelijke kabelballonafdelingen worden beschikt, dan nog vond men het 'een (geschikt) bijkomend hulpmiddel naast den kabelballon'.

Zijn voordelen t. o. v. de kabelballon waren de volgende:

a. Hij was eenvoudiger van samenstelling;
b. Hij had minder gewicht en was kleiner van afmetingen;
c. De kosten van aanschaffing en onderhoud waren veel lager.

De minister ging niet op de suggestie in; hij wachtte liever het definitieve eindrapport der commissie af. Een waarnemingsvlieger werd niet aangeschaft.

Toen het motorluchtschip 'Duindigt' door de minister was geaccepteerd, stelde de commissie zich terecht op het standpunt, dat er spoedig mee geoefend moest kunnen worden. Voor dit doel had men echter een luchtschiploods (c. q. hangar) met enkele werkplaatsen en bijgebouwen, bijzonder materieel en personeel nodig, maar hiervoor was helaas nog geen geld beschikbaar. Daarom trachtte de commissie de noodzakelijke bedragen opgebracht te krijgen op de eerstvolgende begroting, die van 1912, waartoe zij op 2 juni 1911 een rapport met voorstellen bij de minister indiende. Aangezien zij met haar werkzaamheden nog niet zo ver gevorderd was, dat de opstelling van een eindrapport mogelijk was, werd het slechts een uitgebreid interim-rapport.

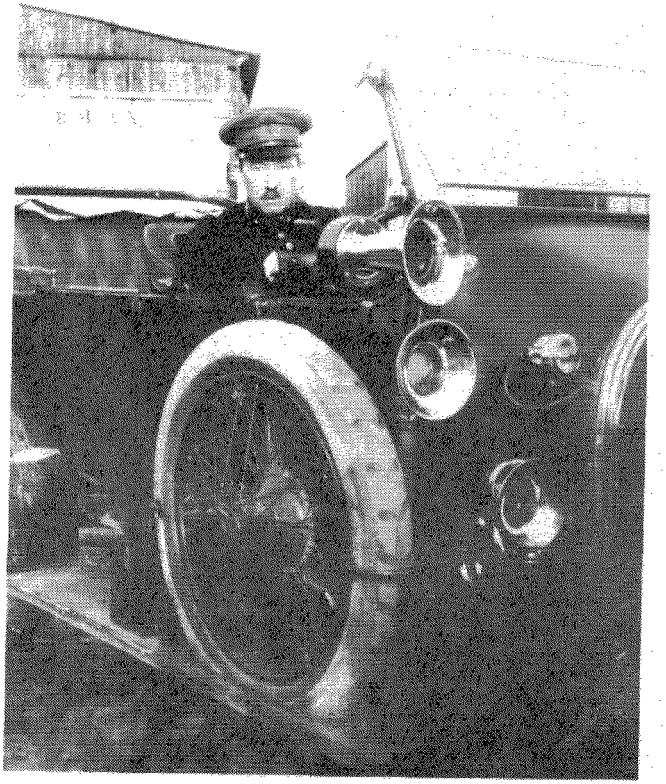

Kapitein der Genie H. Walaardt Sacré.

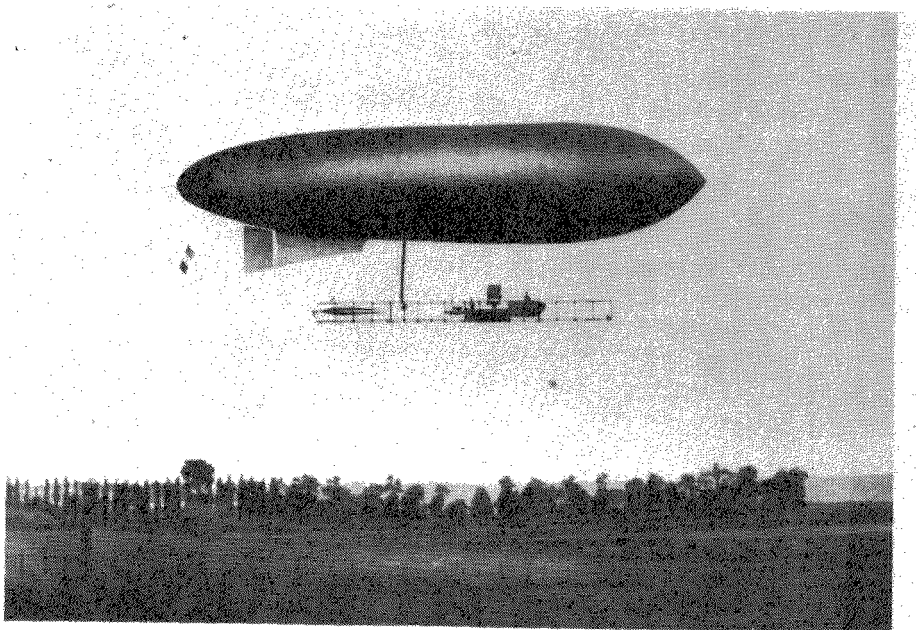

De, door de heer Jochems, aan de Nederlandse regering geschonken motorballon 'Duindigt'.

De minister werd hierin o.m. geraden ten behoeve van de oefeningen met de 'Duindigt' reeds direct een organisatie met vast personeel in het leven te roepen, welke dan later de kern zou kunnen vormen van de militaire luchtvaartorganisatie, waarin ook de vliegeniersdienst zou zijn opgenomen. Het rapport vervolgt dan met de woorden: 'Ik meen dat thans het ogenblik is gekomen, om over te gaan tot het vormen van een luchtvaartkern in vorenbedoelde geest. De noodige fondsen toch, zullen daarvoor op de begrooting van 1912 moeten worden uitgetrokken, en daarna moeten zijn toegestaan, als de oefeningen met den motorballon 'Duindigt' en met het verder aan te schaffen materieel het volgend jaar regelmatig zullen kunnen worden voortgezet'.

Deze centrale organisatie voor militaire luchtvaart zou 131 man sterk moeten zijn, t.w.: 5 officieren (de commandant inbegrepen), 2 sergeanten-majoor, 2 fouriers, 11 sergeanten, 11 korporaals en 40 soldaten, welk aantal men jaarlijks wilde aanvullen met 60 dienstplichtigen. Het personeel, bestemd voor de opleiding tot vliegenier, was hierbij nog buiten beschouwing gelaten.
Hoewel men de 71 man vast personeel wilde recruteren uit alle wapens, gaf men er toch de voorkeur aan ze te betrekken uit het Regiment Genietroepen, dat niet alleen een overvloed had aan vrijwillig dienend personeel, maar ook reeds ervaring had opgedaan met militaire luchtscheepvaart. Het voorstel hield zich ook bezig met de plaats van dit nieuwe onderdeel in de legerorganisatie en met de regeling van de oefeningen van het personeel.
Naar de mening van de commissie zou de centrale organisatie moeten beschikken over het volgende materieel:

a. Doelballons. De twee in 1904 aangeschafte, bij de Genie in gebruik zijnde ballons werden voldoende geacht.
b. Motorluchtschepen. Het motorluchtschip 'Duindigt', dat voorlopig voldoende werd geacht, wenste men te gebruiken als opleidingsschip, daar het als zodanig goede diensten kon bewijzen voor het verkrijgen van de nodige ervaring.

c. Kabelballons. d. Kabelvliegers. e. Vliegtuigen. Hiervoor zou dan het volgende materieel nieuw moeten worden aangeschaft: 1. Een ballonloods, groot 21 x 23 x 40 m. voor het motorschip 'Duindigt, welke tevens bruikbaar moest zijn voor de vrije en kabelballons. De kosten daarvoor bedroegen ongeveer ƒ 40.000,--. 2. Een volledig ballonpark, bestaande uit 2 vliegerballons à 600 m^3, één bolballon à 600 m^3, een gereedschapswagen, een kabelwagen, een telefoonwagen, een automobieltrein en 240 gasflessen, tot een totaal bedrag van ƒ 49.950,-- 3. Een voertuigenloods, een magazijn (voor o.a. gasflessen) en ingerichte werkplaatsen, welke tezamen met de eerdergenoemde ballonloods - een bedrag van ƒ 10.000,- vorderen.
4. Eén kabelvlieger, welke toen slechts ƒ 3.000,-- kostte.
In totaal diende er derhalve een bedrag van ƒ 105.500,-- (een bedrag van ƒ 2.550,-- voor onvoorziene uitgaven inbegrepen) op de begroting voor 1912 te worden uitgetrokken voor aanschaffing van materieel. Daarnaast onderscheidde men nog drieërlei bedragen, die ieder jaar terugkeerden, n.l.: 1. Bedrijfskosten en onderhoudskosten van het materieel, welke jaarlijks een bedrag van ƒ 15.500,-- vorderden; 2. Kosten van oefeningen buiten het garnizoen, welke per jaar begroot werden op ƒ 10.000,-- en 3. Kosten voor de driejaarlijkse vernieuwing van de twee vliegerballons en de bolballon, groot ƒ 16.500,--, hetgeen jaarlijks nog een bedrag vorderde van ƒ 5.500,--.

Als standplaats werd Soesterberg aanbevolen, omdat men daar in de nabijheid was van twee grote garnizoenen en op een uitgestrekt Rijksterrein, nabij een groot vliegkamp (Verweij & Lugard). De kosten van het aldaar te stichten kazernement werden geraamd op f 100.000,-- à f 150.000,--.

Uit het vorenstaande wordt wel duidelijk dat de commissie bij militaire luchtvaart nog altijd dacht in termen van militaire luchtscheepvaart. Zij wenste voor de nieuwe organisatie de doelballons en het motorluchtschip 'Duindigt' te behouden en adviseerde tot aanschaffing van een ballonpark met bolballon en vliegerballons.
Haar belangstelling voor vliegtuigen was nog gering. Zij wist daar niet zo veel van af, om welke reden zij ook niet positief kon zijn in haar adviezen hieromtrent, hetgeen uit het volgende citaat moge blijken:

'Het is nog onbekend in welke mate het vliegtuig voor militaire doeleinden zal zijn te gebruiken. Wel werkt men in een bepaalde richting, doch, indien niet spoedig technische verbeteringen gevonden en aangebracht worden, is het niet te voorzien, dat dit hulpmiddel zoozeer in bruikbaarheid zal toenemen, dat men daaraan nu reeds een vaste plaats in de legerorganisatie zal moeten toekennen. Gelet op de soms plotselinge en onvoorziene verrassingen op technisch gebied, kan dit evenwel spoediger noodzakelijk blijken, dan men nu kan vermoeden. Om dan niet te laat komen, is het noodig van militaire zijde het vraagstuk nauwgezet te volgen en practisch het vliegen te doen beoefenen, door daartoe uitgezochte, alleszins bekwame officieren, van wie een zakelijk en goed overwogen oordeel is te verwachten. Die practische beoefening is mogelijk met behulp van de particulieren industrie, zonder dat het Rijk groote uitgaven behoeft te doen, verbonden aan den aankoop, de herstelling en het onderhoud van vliegtuigen. (een goedkoper advies was niet denkbaar).
Het geldt hier toch thans de vraag, om enkele daartoe aan te wijzen officieren de gelegenheid te verschaffen zich practisch te bekwamen en op de hoogte te blijven van het vraagstuk. Is dit vraagstuk zooverre tot oplossing gebracht, dat men weet, wat de beste methode van recruteren en opleiding is, welke uitbreiding aan de organisatie zal te geven zijn en dat men alzoo de kosten, beter dan thans, kan begrooten, dan is het oogenblik gekomen, om ook tot de aanschaffing van motorvliegers voor het leger over te gaan.
In dezen gedachtengang zijn thans nog geen bedragen hiervoor uitgetrokken en wordt voorgesteld om militair personeel tegen vergoeding der kosten in staat te stellen, eene opleiding tot vliegenier te ontvangen, en bij oefeningen voor het gebruik der motorvliegers een zeker bedrag aan de eigenaars of gebruikers te vergoeden. (Dit is het enige voorstel, dat werd overgenomen. Het werd in praktijk gebracht bij de herfst-manoeuvres van 1911).
De commissie bereikte met dit voorstel niet, wat zij er van had verwacht.
De zwakte van haar voorstel was, dat in wezen een advies omtrent het vliegtuig, dat in de ons omringende landen zijn triomftocht was begonnen, werd uitgesteld tot later, waardoor de bruikbaarheid van de luchtballons ook niet tegen het nut van de vliegtuigen kon worden afgewogen.
Hiermede was tevens de bodem ontvallen aan haar voorstel tot aanschaffing van een ballonpark.

6 mei 1911.
H. M. de Koningin-Moeder bezichtigt de 'parseval'-ballon op Duindigt.

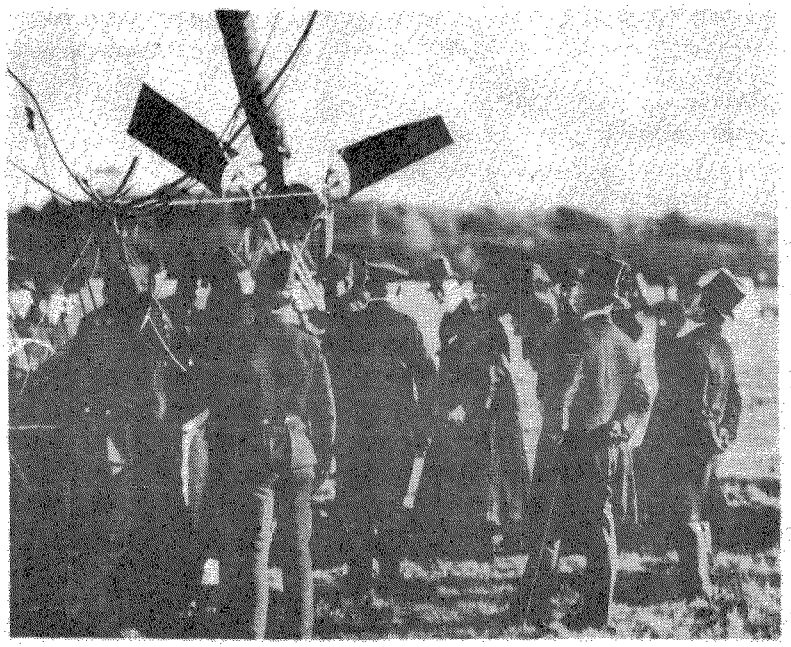

Blijkbaar vond ook de minister het voorstel onvolledig, want hij vroeg op de begroting voor 1912 slechts een bedrag van ƒ 40.000,-- bestemd voor de bouw van een ballonloods en de aankoop van enkele accessoires voor de 'Duindigt'. De aanvraag voor gelden voor de oprichting van een luchtvaartafdeling, alsmede de aankoop van een ballonpark, stelde hij uit tot later. Op dat tijdstip kwam er dus nog geen organisatie voor militaire luchtvaart, zelfs geen tijdelijke.
Overigens heeft de volksvertegenwoordiging ook die ƒ 40.000,-- niet toegestaan.

(wordt vervolgd).

EEN ONDEROFFICIERSLOOPBAAN IN DE VORIGE EEUW

door J. D. Besselink.

Bij het doorbladeren van een zeer oude jaargang van Het Vaandel, Tijdschrift voor onderofficieren, trof ik een verhaal aan van een onderofficierscarrière, dat merkwaardig genoeg is om onze lezers hiervan een verkorte en bewerkte versie aan te bieden.

Johan Hendrik Schweig werd op 14 augustus 1779 te Nijmegen geboren.
Hij voelde zich al heel vroeg tot de militaire dienst aangetrokken, want reeds op 6 april 1790, dus nog op tienjarige leeftijd, trad hij in dienst als tamboer bij het regiment Hessen Darmstadt.

Dit regiment was in dienst van de Republiek der Verenigde Nederlanden.
Het was een roerige tijd en in 1794 vinden wij hem bij de verdedigers van de vesting Grave. Dit zal geen leuke tijd voor de jonge Johan geweest zijn, want toen na een beleg van ongeveer tien weken de generaal De Bons op 30 december de vesting moest overgeven, was de helft van het garnizoen, waaronder o. a. zijn vader gesneuveld; de levensmiddelen waren uitgeput, en er was nog maar voor één dag sterke drank aanwezig, zoals de generaal aan de Prins rapporteerde.
Na de overgave ging het garnizoen in krijgsgevangenschap, welke echter door de spoedige val van de republiek niet lang geduurd zal hebben.
Op 21 maart 1797 besloot de Nationale Vergadering, dat een Bataafse krijgsmacht beschikbaar zou worden gesteld tot versterking van het Franse leger, dat bestemd was om een landing in Ierland te doen. Ook hier was Schweig van de partij. 17 Juli 1797 werden de troepen te Den Helder ingescheept. Nadat men vele weken op een gunstige wind had liggen wachten werd de onderneming afgelast en in september was de gehele troep weer aan land.
In 1799 vocht Schweig met de Bataafse troepen tegen de in Noord-Holland gelande Anglo-Russische strijdmacht.
In 1802, dus na een diensttijd van 12 jaar, werd hij tot korporaal bevorderd, maar toen ging het voor hem ook snel, want in 1806 werd hij reeds aangesteld tot sergeant.
In 1807 ging hij met de Nederlandse troepen naar Duitsland en toen hij in 1809 terug kwam marcheerde hij direct door naar Zeeland om de Engelse troepen die daar geland waren te helpen verdrijven.
Als na de inlijving van het Koninkrijk Holland Napoleon zijn Grande Armée formeert om naar Rusland te trekken is ook Schweig er bij. Hij heeft geluk, want hij brengt het er levend af, al wordt hij op 14 november in de omgeving van Pilnau krijgsgevangen gemaakt.
Kennelijk heeft hij dan genoeg van de Corsicaan want hij treedt in dienst bij het Russisch-Duitse Legioen om mee te helpen zijn vaderland te bevrijden.
Na de bevrijding treedt hij weer in Nederlandse dienst.
Zijn verdere diensttijd verloopt dan vrij rustig want noch aan Waterloo noch aan de Tiendaagse Veldtocht heemt hij deel. Hij dient dan bij een der bataillons die later het 8e Regiment Infanterie zullen vormen in Den Helder en Bergen op Zoom, terwijl hij op 25 november 1831 bevorderd wordt tot vaandeldrager.
In 1828 ontvangt hij van de Czaar aller Russen een zilveren medaille voor de veldtochten in Russische dienst in 1812, 1813, en 1814.
Op 6 december 1840 krijgt hij bij besluit van Koning Willem II een gouden medaille voor 50 jaren onafgebroken dienst met een gratificatie van 150 gulden.
Op 5 mei 1844 wordt hij gepensioneerd en overlijdt te Groningen op 10 oktober 1853.
Nu echter volgt er nog iets merkwaardigs. In januari van het daaropvolgend jaar wordt in de Sociëteit der Onderofficieren van het Garnizoen Arnhem het idee geboren om een monument op het graf van de adjudant Schweig te plaatsen.
Er wordt een commissie gevormd, die alle onderdelen der landmacht aanschrijft om geldelijke steun en deze weet het voor die tijd enorme bedrag van ƒ 370,05 bijeen te brengen uit de bijdragen van alle onderofficieren.

De onderofficieren van de Grenadiers brengen maar eventjes 30 gulden bij elkaar; het feit, dat een zoon van de overledene als sergeant bij de Grenadiers dient zal hier wel niet vreemd aan zijn. Met leedwezen en weerzin doet de commissie bij haar verantwoording, melding van het feit, dat de onderofficieren van het 2 Regiment Dragonders niets willen bijdragen!
Op 10 oktober 1854 werd het monument op de Noorderbegraafplaats te Groningen onthuld, in tegenwoordigheid van officieren, onderofficieren en korporaals van het garnizoen in groot tenue, terwijl de hoornmuziek van het 7 Regiment Infanterie speelde.
De commissie deed in 'Het Vaandel' verslag van de plechtigheid en legde tevens verantwoording af voor de ontvangen gelden, waarbij blijkt, dat elf gulden en vijfentwintig en een halve cent gebruikt is als tegemoetkoming voor de reis en verblijfkosten van de onderofficieren van de commissie . . . . . .

MILITAIRE EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN

door A.J. Weekenstroo,
afdelingscorrespondent.

De verzamelaars van metalen miniatuurfiguren (ronde bosse), kunnen momenteel hun collectie uitbreiden met een serie figuren van uitzonderlijke kwaliteit qua vormgeving en afwerking.
Het was de Franse koning Louis XII (1462-1515) die voor het eerst in de geschiedenis van het miniatuurfiguur, personen in zilver liet maken.
In de collecties van een aantal franse verzamelaars kunt u dergelijke creaties nog bewonderen.
Geheel in overeenstemming met deze traditie, heeft de Manufacture Historique de Soldats de Plomb te Parijs onlangs een prachtige collectie ronde bosse figuren in de schaal 1/30 uitgegeven.
De miniaturen zijn vervaardigd uit een alliage van 5 metalen en zijn bedekt met een laag zuiver zilver.
De figuren, die van hoge kwaliteit zijn, werden ontworpen door Eugène Lelièpvre, die bij velen van u bekend zal zijn vanwege zijn aquarellen en schilderijen.
Momenteel zijn verkrijgbaar 24 figuren van de veldslagen bij Moskou en Waterloo, waaronder Napoleon te paard en te voet, Blücher, Wellington, diverse vaandels, generaals en soldaten, veelal naar houdingen die voorkomen op bestaande schilderijen.
Wel zeer bijzonder is de complete bespanning van het kanon Gribeauval, die gemonteerd op een prachtige houten sokkel, een sieraad in uw vitrine is.
De figuren die redelijk geprijsd zijn in verhouding tot vele 'loden' collega's kunt u bewonderen bij ons lid Prof. Dr. Harms Vogts "Campina' te Heelsum, die als importeur van deze bijzondere aanwinsten optreedt.

***

VLAGGEN EN VAANDELS VOOR DEVENTER (1578)

Vervolg op Tweede Lustrumnummer pgs 76 - 79

De vele plezierige reacties die wij kregen op ons opstel, in hoofde genoemd, noopt ons ertoe een onduidelijkheid en een mindere volledigheid 'op te lossen'.

1. Bij vlagbeschrijving van een vaandel of vlag, die schuin is gedeeld volgens een van de vlagdiagonalen (vgl. in de afb. 1a) dan wordt als eerste kleur genoemd de kleur die een veld tegen de vlagbroek is gelegen: in dit geval moet dus het meest linkse, onderaan gelegen driehoekje wit zijn.
(Zouden de banen van de vlag in omgekeerde richting schuin lopen, dan is de kleur van het driehoekje links bovenaan de eerstgenoemde.)

2. Van Hopman Althoff ende Gravenstein (nr 11) beeldden wij slechts een vlagmodel af dat niet overeenstemt met de beschrijving, die erbij werd gegeven.
Ziehier twee vlaggen die het geheel volledig maken:

a. Groen met een rode zoom langs 3 zijden en de letters V L G van rood

b Groen met een rode zoom langs alle zijden en op het midden een geel breedarmig kruis, omrings door de rode letters V G L

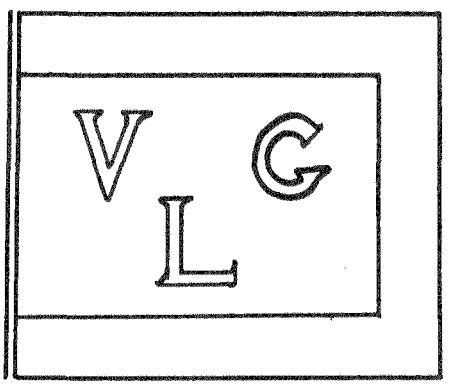

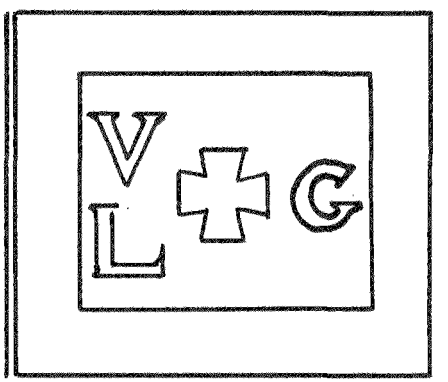

Kl. Sierksma.

LITERATUURLIJST nr. 7

1. BOSCH, Th. W. van den

Beschouwingen over het militaire dienstbevel; Zutphen, De Walburg Pers 1976; 70 blzn.

2. DJAJADININGRAT, R. T.

Herinneringen van een vrijheidsstrijdster; herdruk;
Den Haag, Martinus Bijhoff, 1975; IX, 74 blzn.

3. GIEBEL, C.

Morotai; de bevrijding van de Grote Oost en Borneo;
Franeker, T. Wever b. v., 1976; 251 blzn.

4. GILS, M. R. van

De vermaatschappelijking van de krijgsmacht; art. in 'Civis Mundi', jg. 1976, nr. 3 blz. 66-70.

5. PEELEN, Th. en A. L. J. van Vliet

Zwevend naar de dood; Arnhem 1944; Velp, Drukkerij Ter Hoeven B. V. 1976.
(Te bestellen aan Secretariaat 'Zwevend naar de dood', J. P. Coenstraat 5, Rheden; gireren 93 61 07 RABO-bank Rheden onder vermelding van de titel van het boek).

6. SCHULTEN, C. M.

4 juli 1776 - Onafhankelijkheid voor de Verenigde Staten van Noord-Amerika;
art. in 'Legerkoerier', juni 1976, blz. 19-23.

7. VISSER, F.

De Schakel: de geschiedenis van de Engelandvaarders; Den Haag, Forum-boekerij, 1976; 356 blzn., ruim 100 foto's.

8. WITTE, J. C.

J. B. van Heutsz; leven en legende;
Bussum, Fibula-van Dishoeck, (1976); 157 blzn.

9. ZWITZER, H. L.

Van Heutsz' jeugdjaren; een verkenning;
art. in 'Militaire Spectator, juli 1976, blz. 317-324.

TE KOOP GEVRAAGD:	1 stel (gebruikte) VELDTELEFOONS
	nog in werkende staat verkeerende.
brieven met prijsopgave: J. L. FREK - Enschede - B. W. ter Kuilestraat 333.	

BOEKAANKONDIGING

Binnenkort verschijnt het door Dr. Ir. J. Mac Lean samengestelde werk

DE HUWELIJKSINTEKENINGEN VAN SCHOTSE MILITAIREN IN NEDERLAND 1574 - 1665

gebonden in kunstlederen band, met titel in gouddruk
Prijs *f* 67,50 te bestellen bij de Walburg Pers, Postbus 222, Zutphen.

als deel IV in de serie Werken, uitgegeven door het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor geslacht- en wapenkunde te 's-Gravenhage.
Het werk, dat in zijn soort voor Nederland uniek is, zal een onmisbare bron voor iedereen blijken te zijn, die bij een onderzoek van welke aard ook - maar vooral bij genealogische, militaire en demografische onderzoekingen - gegevens nodig heeft over deze groep Schotse immegranten.
Een ieder, die ooit een onderzoek naar militairen tijdens de Republiek heeft verricht, weet uit eigen ervaring hoe vaak een dergelijk onderzoek op een dood spoor komt, doordat men niet op de hoogte was van een volgende garnizoensplaats.
Wat de Schotten betreft, komt hier het gebruik van een beperkt aantal geslachtsnamen, waardoor meer personen met dezelfde naam tegelijkertijd voorkomen, nog bij.
Alleen een studie als de hier aangekondigde, opgezet over een groot gebied en bewust strevend naar volledigheid, kan aan dergelijke problemen het hoofd bieden.
Voor zover de bronnen nog aanwezig zijn, worden in alfabetische volgorde van een 55-tal garnizoensplaatsen de ingeschreven huwelijken der Schotse militairen met de daarbij vermelde bijzonderheden in chronologische volgorde vermeld.
Het werk bevat meer dan 5000 huwelijksinschrijvingen .

MEDEDELING VAN DE REDACTIE

Naar eerst thans is gebleken, is het artikel 'Gestyleerde roos, Embleem van de Milva', verschenen in de aflevering van 'Mars et Historia' van oktober 1971, nagenoeg letterlijk overgenomen uit een artikel onder de zelfde titel van de hand van de heer J. Scherpenhuyzen in de Legerkoerier van juni 1954.
De redactie biedt de heer Scherpenhuyzen haar verontschuldigingen aan over deze gang van zaken.
Wij vernamen voorts dat de heer Scherpenhuyzen bereid is om de artikelenreeks over de essentie van de emblemen, zoals indertijd verschenen in de Legerkoerier, thans aangepast aan ons orgaan teboek te stellen.

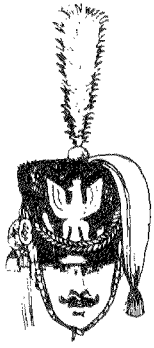

Akkerman

CREATIEF CENTRUM
PASSAGE 36 DEN HAAG TEL. 070-46.68.31

DE SPECIAALZAAK VOOR CREATIEVE MENSEN

KUNSTSCHILDERSMATERIALEN -
MACRAMÉ - EMAILLEEROVENS -
KRALENHOEK - KLEI SOORTEN
EN ONZE SPECIALE AFDELING MODELBOUW

DEALER „TRADITION" MODEL SOLDATEN

„DE DONDERBUS"

SOPHIAKADE 5B – ROTTERDAM 3016

Geopend: vrijdag 19.00–21.00 uur; zaterdag 10.00–18.00 uur

INKOOP - VERKOOP - RUIL

VAN OUDE WAPENS E.D. – VERDER ALLERLEI DOCUMENTATIE

Privé: J. WINTERS

BLAAKSEDIJK–OOST 17 – HEINENOORD – TELEFOON (01862) 23 38

HUIZE CAMPINA, HEELSUM

TELEFOON (08373) 2573

Campina

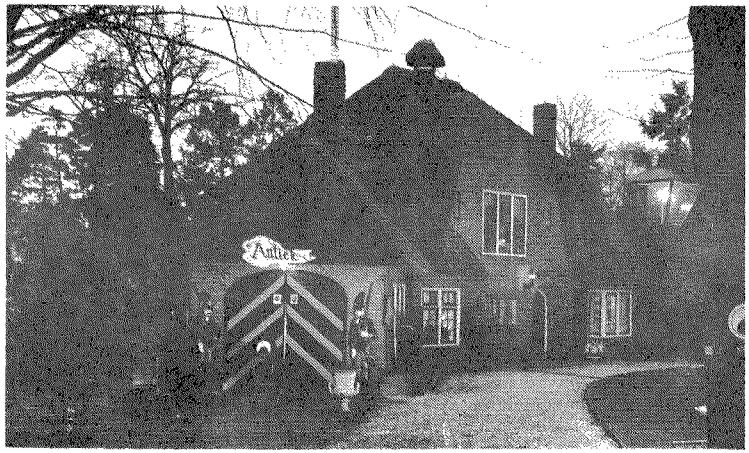

ANTIEK - VOLKSKUNST
JUGENDSTIL - NOSTALGIA
CURIOSA - MILITARIA

OPEN 7 DAGEN PER WEEK 11-11 UUR

KRING „VRIENDEN VAN CAMPINA"

GASTEN ALTIJD WELKOM !

CORRESPONDENTEN:

(3) 'UNIFORMKUNDE'
o.l.v. Dr. F.G. de Wilde, Jan Steenlaan 62, Naarden.

(4) 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN'
o.l.v. H.G. Meyer, Vollenbergstraat 6, Venray.

(5) 'MILITAIRE EMBLEMEN'
o.l.v. B.C. Cats, Claudiagaarde 72, Bussum en
C. van Ekeris, Anslostraat 183, 's-Gravenhage .

(6A) 'GESCHUT TOT 1850' o.l.v. A.F. Lancker , Grote Spie 347, Breda.

(7) 'MILITAIRE MUZIEK'
o.l.v. Mr. R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 's-Gravenhage.

(8) 'HISTORISCHE NEDERLANDSE VERSTERKINGEN (OVERZEE)
o.l.v. A.F. Lancker, Grote Spie 347, Breda.

(10) 'NAPOLEONTICA'
o.l.v. Prof. Dr. H.P.L. Harms Vogts, Utrechtseweg 102, Heelsum.

(11) 'TWEEDE WERELDOORLOG'
o.l.v. J.H.M. Berlemon, J.F. Kennedylaan 50, Leiden.

(12) 'MILITAIRE EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN'
o.l.v. A.J. Weekenstroo, Heerenstraat 9-11, Buren.

(13) 'VAANDELS, STANDAARDEN, FANIONS, VLAGGEN'
o.l.v. Stichting voor Banistiek en Heraldiek, 'Huize Midgaard', Aan de Brink, Muiderberg.

(14) 'EERSTE WERELDOORLOG'
o.l.v. Drs. J.C. van Dijk, Grifthorst 16, Leusden - C.

(16) 'MILITAIRE GENEALOGIE'
o.l.v. Ir. Ch.C. van der Vlis, Anna van Burenlaan 57, Haarlem.

(17) 'MILITAIRE FOLKLORE'
o.l.v. L. Verhoeff, Gevers Deynootweg 50, Scheveningen.

(18) 'MILITAIRE VOERTUIGEN EN TANKS'
o.l.v. M.C. van der Hoog, Beukenlaan 3, Nijkerk, J. van den Berg, Cronestein 85, Gouda en J. Bloemendaal, Scheldelaan 10, Heemstede.

(19) 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT'
o.l.v. J. van den Berg, Cronestein 85, Gouda en P.C. Boer, Waterklaver 2, Gouda.

(20) 'KNIL'
o.l.v. W.R. van der Weide, Velperweg 147, Arnhem.

INTERESSEGEBIEDEN, WAAR (NOG) GEEN CORRESPONDENTEN VOOR ZIJN:

(1) 'Krijgsgeschiedenis, Korpsgeschiedenis KL'
(2) 'Tradities en ceremonieel'
(6) 'WAPENS en MUNITIE'
(9) 'Maritieme Geschiedenis'
(15) 'Koninklijke Marine'
(21) 'Militaire bibliografie, tijdschriften'